

ALVORLIGHEDSGRAD OG ANMELDELSE:
EN ISLANDSK OFFERUNDERSØGELSE

AF PROFESSOR HELGI GUNNLAUGSSON OG SOCIOLOG RANNVEIG ÞÓRISDÓTTIR

*Research has repeatedly shown that the frequency of victimization is considerably greater than that indicated by police data. This article examines criminal victimization in Iceland and its reporting to the police based on data from the 2005 Icelandic ICVS survey. Data was collected in Iceland in January and February of 2005. A random sample of 3000 individuals age 16 and older was derived from the National Census. The net response rate was about 67 percent, and the sample appears representative of the Icelandic population in terms of gender, age, and location of residence. The study shows that a relatively large proportion of Icelanders experiences a criminal victimization each year. Most people stated that property crimes had been reported, but a much smaller number acknowledged reporting violent and sexual offences. Upon studying the effects of personal characteristics and factors linked to the offence itself it is revealed that those taking a serious view of the violation are more likely to report it to the police than those who do not consider the violation as serious. This conforms to previous studies which have shown that the decision to report an offence is largely based on a so-called cost benefit calculus.**

Undersøgelser har gentagne gange vist, at hyppigheden af kriminalitet er meget højere end politiets data viser. Offerundersøgelser fra 15 europæiske lande samt USA og Japan tyder på, at ca. halvdelen af al kriminalitet ikke anmeldes til politiet (van Kesteren, Mayhew og Nieuwbeerta, 2000). Brøkdelen varierer dog med kriminalitetens art, idet f. eks. en meget lille andel seksuelle overgreb anmeldes til politiet (se bl.a. Aromaa og Heiskanen, 2000), mens otte ud af ti indbrud og øvrige tyverier anmeldes (van Kesteren, Mayhew og Nieuwbeerta, 2000).

Undersøgelser af hyppigheden af kriminalitet viser også en stor forskel på, hvor stor en procentdel af befolkningen der bliver ofre for kriminalitet. I en undersøgelse fra 2000 angav f. eks. 30% australier, at de mindst én gang havde været offer for kriminalitet det seneste år mod kun 15% i Japan, Nordirland og Portugal (van Kesteren o.a., 2000).

* Title in English: *Criminal Victimization and Crime Reporting in Iceland*. Original in Danish.

Sociale og demografiske faktorer har stor indflydelse på risikoen for at blive offer for kriminalitet (Glick, 2005). F. eks. udsættes mænd hyppigere end kvinder for overfald og røverier, og generelt er mænd – med undtagelse af seksuelle overgreb – hyppigere ofre for kriminalitet, end kvinder er.

I officielle statistikker om kriminlitetsofre ses det, at unge er i større risiko for at blive ofre for kriminalitet end ældre personer. Allerede efter 25-års alderen falder risikoen kraftigt (Catalono, 2004). Det bør dog nævnes, at ældre personer, der er underkastet andres omsorg, i højere grad end yngre bliver ofre for kriminalitet, der er forbundet med deres situation: Bedrageri, tyveri af tasker, misbrug og vanrøgt er kategorier, der karakteriserer denne ældregruppe.

Det har også vist sig, at ægteskabelig status er relateret til sandsynligheden for at blive udsat for kriminalitet. Ugifte har en langt større risiko end gifte, mens enker og enkemænd har den laveste. Dette hænger uden tvivl sammen med forskel i alder og livsstil. Yngre personer, der har den største kriminalitetsrisiko, er således hyppigere end ældre ugifte og opsøger desuden hyppigere offentlige steder, hvilket synes at øge sandsynligheden for at blive udsat for kriminalitet. Enker og enkemænd opholder sig om aftenen oftere i deres hjem og er derfor i mindre risiko (Siegel, 2006).

Fattigere samfundsgupper udsættes generelt i højere grad end andre for både volds- og berigelseskriminalitet. Dette forhold gør sig gældende for begge køn, for de forskellige aldersgrupper og for minoritetsgrupper. Mens de mere velstående generelt udsættes for mindre kriminalitet end andre, er de dog i større risiko for at blive udsat for forskellige personlige tyverier, såsom taske- og tegnebogstyverier (Reid, 2006).

Anmeldelse og handlingers alvorlighed

Det anslås generelt, at beslutningen om at anmelde til politiet baseres på en såkaldt cost/benefit-beregning. Beslutningen om at anmelde tages under hensyntagen til den forvoldte skade (Olaussen, 2006; Skogan, 1984). Undersøgelser viser således, at hovedårsagen til, at kriminalitet ikke anmeldes til politiet, er, at lovbruddet ikke er omfattende, eller at familien selv har løst problemet (van Kesteren, Mayhew og Nieuwbeerta, 2000). I visse tilfælde af vold har det endvidere en betydning, hvor mange voldsudøvere der har været indblandet, om der er anvendt våben, og om ofret kendte gerningsmanden (Goudriaan, Lynch og Nieuwbeerta, 2004). En årsag til ikke at anmelde kan også være, at offeret selv har begået kriminalitet og derfor ikke ønsker politiet indblandet (Conklin, 2004). I visse tilfælde frygter personer, at de selv vil få skylden for lovbruddet (Karmen, 1990).

Det er imidlertid ikke kun lovbruddets alvorlighed, der har indflydelse på, hvorvidt det bliver anmeldt. Undersøgelser viser f.eks., hvor vigtigt det er at betragte de sociale sammenhænge, hvorunder kriminaliteten begås. En generel tillid

til politiet synes at øge sandsynligheden for, at berigelseskriminalitet anmeldes til politiet, også selv om den enkeltes holdning til politiet er negativ (Goudriaan, Lynch og Nieuwebeerta, 2004). Endvidere anmeldes en højere andel af lovbruddene til politiet i de mere velhavende lande hvor ofrene ofte er forsikrede, herunder især tyveri, indbrud og lovbrud, der involverer fysisk kontakt mellem gerningsmand og offer (Soares, 2004). Det har yderligere vist sig, at relativt velhavende personer generelt har en mere positiv indstilling til politiet end andre, hvilket som nævnt også kan have en indflydelse på, om et lovbrud anmeldes (Gibbons, 1992).

Islandske undersøgelser

De fleste undersøgelser af politiet og dets forhold til befolkningen er blevet udført i komplekse millionsamfund, hvor sammensætningen af racer og sociale klasser er varieret og indviklet. Island er et befolkningsmæssigt lille og homogent samfund, og spørgsmålet, der trænger sig på er, hvilke faktorer der dér har indflydelse på politiets samspil med borgerne og borgernes anmeldelsestilbøjelighed.

Dette spørgsmål har kun i ringe grad været belyst i islandske undersøgelser, idet der synes at have været en generel tillid til politiet og dets arbejde (IMG Gallup, 2005), ligesom korrupsion har været ubetydelig (IMG Gallup, 2004). Undersøgelser har dog vist, at ikke alle lovbrud bliver anmeldt til politiet, idet 49% af beboerne i Reykjavik oplyste, at de ikke havde anmeldt voldsovergreb, som de havde været udsat for (Guðmundsdóttir og Þórisdóttir, 2001). I en undersøgelse fra 1994 oplyste 21% af islændingene, at de selv eller et andet medlem af deres familie havde været offer for et lovbrud inden for de seneste 12 måneder (Gunnlaugsson og Galliher, 2000). Af disse havde 57% anmeldt lovbruddet til politiet. I begge tilfælde var der tale om telefoninterviews med tilfældigt udvalg af befolkningen i alderen 18-80 år.

I den undersøgelse, der i det følgende vil blive gennemgået, analyseres de faktorer, der kan have indflydelse på sandsynligheden for, hvorvidt et lovbrud bliver anmeldt til politiet. Undersøgelsen vil omfatte dels faktorer, der er knyttet til selve lovbruddet og dets alvorlighed, og dels individuelle faktorer såsom alder, køn og indkomst. Undersøgelsen vil især dreje sig om ofre for berigelses- og voldsforbrydelser og om, hvorvidt ofrets personlige situation og forhold har indflydelse på, om lovbruddet anmeldes til politiet. I den videre undersøgelse vil det blive undersøgt, om der er sammenhæng mellem sandsynligheden for anmeldelse og typen af lovbrud. Endvidere vil der blive foretaget en undersøgelse af de anmeldende ofres tilfredshed med politiets håndtering af sagen og af en eventuel sammenhæng mellem politiets håndtering af sagen og typen af lovbrud.

Metoder og data

Undersøgelse baseres på data fra den islandske del af International Crime Victims Survey (ICVS) 2005. Datamaterialet indsamledes ved en telefonundersøgelse foretaget af IMG Gallup fra 4. til 17. februar 2005. Der blev ringet til et vilkårligt befolkningsudsnit på 3000 personer i aldersgruppen 16 år og derover. Svarprocenten var knap 67, hvilket må anses som tilfredsstillende. Respondenternes køns-, alders- og geografiske fordeling svarer endvidere til den islandske befolknings, hvorfor det må derfor formodes, at undersøgelsens resultater er valide.

Undersøgelsen drejer sig udelukkende om udsathed for kriminalitet, og hvorvidt det er blevet anmeldt. Undersøgelsen vil behandle faktorer, der har indflydelse på sandsynligheden for om henholdsvis berigelseskriminaliteten og voldskriminaliteten bliver anmeldt. I undersøgelsen af anmeldte lovbrud indgår alle, der har anmeldt én af eventuelt flere berigelses- og/eller voldsforbrydelser, som han/hun har været udsat for.

Alvorligheden af lovbruddet er vurderet ved at personen på en skala angiver, hvor alvorligt han/hun anser det aktuelle lovbrud for at være. Gennemsnittet af alvorligheden for de forskellige former for kriminalitet er derefter beregnet.

I forbindelse med berigelseskriminaliteten blev deltagerne både spurgt om egen og andre familiemedlemmers oplevelse af tilfældet. Oplevelsen af lovbruddet henviser således ikke nødvendigvis til den svarendes personlige oplevelse, men dog om tilfælde, der har at gøre med personens eller dennes families ejendele. Vedrørende voldskriminaliteten blev der alene spurgt om personens egen oplevelse.

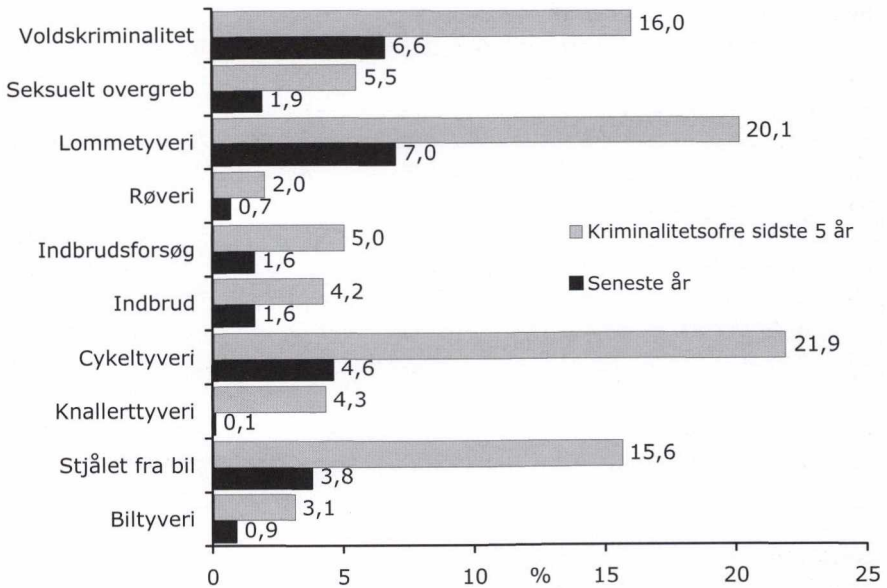
Resultater

I alt 22% der deltog i undersøgelsen oplyste, at de selv eller en person i deres familie var blevet udsat for kriminalitet i 2004. Knap halvdelen oplyste at de ikke havde været udsat for kriminalitet i de sidste fem år. Som det fremgår af figur 1, bestod størstedelen af ofre for lovbrud af personer, der var blevet udsat for tyveri. Således svarede 7%, at de selv eller en person i deres familie i 2004 var blevet udsat for lommetyveri, og så mange som en femtedel havde været udsat for det inden for de seneste fem år. Godt samme procentdel svarede, at de var blevet udsat for cykeltyveri i den forudgående 5-års periode, mens det i det seneste år drejede sig om knap 5%. Yderligere oplyste 16% at der i perioden 2000-2004 var blevet stjålet fra deres biler, hvoraf det i knap 4% af tilfældene var sket i 2004.

Godt 4% af de svarende oplyste, at der var blevet begået indbrud i deres hjem i de sidste fem år, og for knap 2% drejede det sig om det seneste år. En lignende andel havde oplevet forsøg på indbrud. Derudover havde knap 1% været udsat for røveri i 2004 og 2% siden 2000.

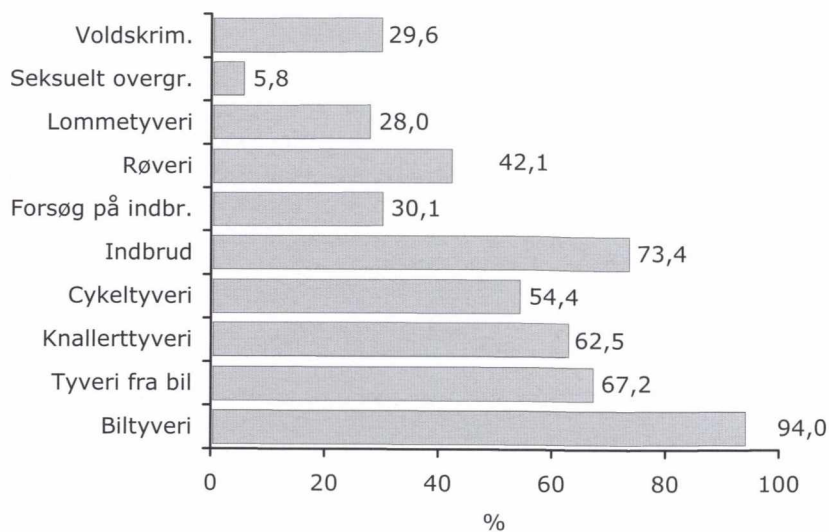
I alt 16% oplyste, at de havde været udsat for voldskriminalitet i de seneste fem år og knap 7% i 2004. Derudover svarede 5%, at de var blevet udsat for et seksuelt overgreb i perioden 2000-2004 og knap 2% i 2004.

Figur 1. Procentandelen, der i løbet af henholdsvis de sidste 5 år (2000-2004) og det seneste år (2004) var blevet udsat for lovbrud, fordelt efter kriminalitetens art.

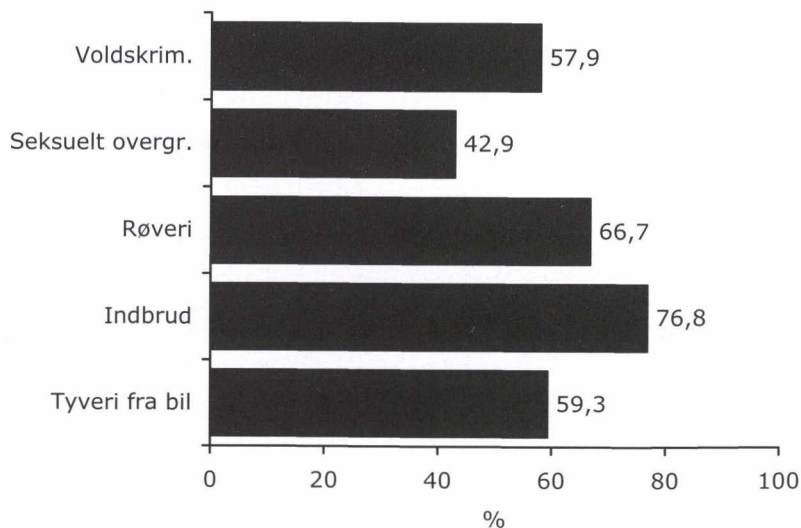

Af figur 2 fremgår det, at en betydelig del af de lovbrud, der blev oplyst om, ikke var blevet anmeldt til politiet, og at der er en vis sammenhæng mellem typen af lovbrud og anmeldelse. Således svarede hele 94% der havde været udsat for biltyveri og 73% af de personer, der havde været udsat for indbrud, at de havde anmeldt dette til politiet. Cirka to tredjedele af de personer, der havde oplevet tyveri fra bil, oplyste, at de havde anmeldt det til politiet, mens det drejer sig om knap 63% af de personer, der var blevet udsat for knallerttyveri, og 54% af dem, der havde fået stjålet en cykel. Betydeligt færre havde anmeldt røveri (42%), voldskriminalitet (knap 30%) og seksuelle overgreb (knap 6%).

Figur 2. Procentandel, der oplyser at lovbruddet er blevet anmeldt til politiet fordelt efter kriminalitetens art.

Figur 3. Procentandelen, der er tilfreds med politiets håndtering af sagen fordelt efter kriminalitetens art.

Der viser sig videre at være nogen forskel på, om deltagerne var tilfredse med politiets håndtering af sagen, en forskel der er afhængig af type af lovbrud (figur 3). De fleste (76,8%) af dem, der har anmeldt indbrud, er tilfredse med politiets indsats. Det samme gælder personer, der havde anmeldt røveri (66,7%), tyveri fra køretøj (59,3%) og vold (57,9%). Bemærkelsesværdigt få (42,9%) var tilfredse med, hvordan politiet tog sig af sager om seksuelle overgreb.

I alt 58% af de personer, der oplyste at de selv eller en i deres familie var blevet udsat for berigelseskriminalitet, oplyste, at et eller flere af disse tilfælde var blevet anmeldt til politiet. Som det fremgår af tabel 1, er der større sandsynlighed for, at et lovbrud anmeldes, hvis det anses for alvorligt. Dette forhold ændres ubetydeligt, når der tages hensyn til offerets køn og alder. Model 2 antyder dog, at det ikke udelukkende er vurderingen af lovbruddets alvorlighed, der er forbundet med sandsynligheden for politianmeldelse. Sandsynligheden for, at ofre for berigelseskriminalitet anmelder, øges tilsyneladende også med alderen og med, om offeret tidligere har været udsat for berigelseskriminalitet. Der synes derimod ikke at være nogen forskel mellem kvinder og mænd, hvad angår sandsynligheden for anmeldelse af berigelseskriminalitet, og heller ikke mellem personer i forskellige indkomstklasser.

Tabel 1. Logistisk regression af faktorer der er forbundet med sandsynlighed for anmeldelse af berigelseskriminalitet.

	Model 1		Model 2	
	Koeff.	S.E.	Koeff.	S.E.
Konstant	-,393	(,194)*	-1,481	(,391)***
Hændelsens alvorlighed	,406	(,100)***	,388	(,112)***
Køn			-,152	(,167)
Alder			,016	(,006)**
Indkomst			,089	(,080)
Tidl. udsat for berigelseskriminalitet			,989	(,150)***

Kun godt 24% af de personer, der havde været udsat for voldskriminalitet inden for de seneste 5 år, havde anmeldt et eller flere af disse lovbrud til politiet. Som med berigelseskriminalitet synes vurdering af alvorligheden af voldskriminalitet at have indflydelse på sandsynligheden for anmeldelse, således at jo alvorligere lovbruddet vurderes at være, desto større sandsynlighed er der for politianmeldelse (tabel 2). Modsat resultaterne vedrørende berigelseskriminalitet synes der i forbindelse med voldskriminalitet ikke at kunne spores nogen indflydelse af persons alder, indkomst og tidligere oplevelser af voldskriminalitet på sandsynligheden for anmeldelse. Ofrets køn har derimod en betydning, idet der er større

sandsynlighed for at mænd end kvinder anmelder voldskriminalitet. Forklaringen er muligvis, at kvinder oftere kender gerningsmanden og derfor ikke anmelder volden (Sigurðardóttir og Ólafsdóttir, 1998).

Tabel 2. Logistisk regression af faktorer der er forbundet med sandsynlighed for anmeldelse af voldskriminalitet.

	Model 1		Model 2	
	Koeff.	S.E.	Koeff.	S.E.
Konstant	-2,378	(,342)***	-2,919	(,591)***
Hændelsens alvorlighed	,709	(,159)***	,631	(,175)***
Køn			,680	(,268)*
Alder			,006	(,009)
Indtægter			,018	(,121)
Tidl. oplevelse af voldskrim.			,244	(,197)

Sammenfatning

En ganske stor del af indbyggere i Island, knap 22%, blev i 2004 ofre for en lovovertrædelse. Det drejede sig mest om berigelseskriminalitet såsom cykeltyveri og lommetyveri. Disse tal ligner resultater fra tidligere undersøgelser i Island (Gunnlaugsson og Galliher, 2000) samt med ICVS undersøgelsen i Danmark (23%) og Sverige (25%) i 2000 (van Kesteren, Mayhew og Nieuwbeerta, 2000).

De fleste, der har været udsat for berigelseskriminalitet, oplyser, at det er anmeldt til politiet, mens betydeligt færre har anmeldt voldskriminalitet og seksuelle overgreb. Af de personer, der anmeldte lovbruddet til politiet, var de fleste rimeligt tilfredse med politiets håndtering af sagen. Mest tilfredse var de personer, der havde anmeldt berigelseskriminalitet. Af de personer, der ikke er tilfredse med politiets håndtering, nævner de fleste som grund, at politiet efter deres mening ikke havde gjort tilstrækkeligt for at opklare sagen.

Når man ser på, hvorvidt individuelle faktorer og faktorer, der står i tilknytning til selve lovbruddet, har indflydelse på sandsynligheden for anmeldelse, viser det sig, at der er større sandsynlighed for at personer, der anser lovovertrædelsen som alvorlig, vil anmelde, end personer, der ikke mener lovbruddet er alvorligt. Dette stemmer overens med tidligere undersøgelser, der har vist, at beslutningen om at anmelde lovbrud for en stor del baseres på en såkaldt cost benefit-beregning (Goudriaan, Lynch og Nieuwbeerta, 2004; Olaussen, 2006; Skogan, 1984). Tidligere udsathed for kriminalitet synes også at øge sandsynligheden for anmeldelse af berigelseskriminalitet, men har derimod ikke betydning for sandsynligheden for anmeldelse af voldskriminalitet.

Det er tankevækkende at køn og indkomst – i modsætning til resultater fra de udenlandske undersøgelser – ikke i Island har nogen indflydelse på sandsynligheden for anmeldelse af berigelsesforbrydelser (Goudriaan, Lynch og Nieuwbeerta, 2004). Det samme gælder for indflydelse af alder og indkomst på sandsynlighed for at voldskriminalitet bliver anmeldt. Ofrets køn har derimod indflydelse i denne forbindelse, idet der er større sandsynlighed hos mænd end hos kvinder for anmeldelse af voldskriminalitet, på grund af at kvinder oftere kender gerningsmanden.

I fortsatte undersøgelser er det vigtigt at studere den eventuelle betydning af andre faktorer, ligeledes er det vigtigt at se nærmere på, hvad der influerer på vurderingen af alvorligheden. Det forekommer således sandsynligt, at ikke kun lovovertrædelsens faktiske omfang, skadevirkninger og konsekvenser har en betydning, men også individuelle faktorer.

Kilder:

- Aromaa, K. og Heiskanen, M. (2000). *Crime Risks in Finland 2000 – Finnish Results of the 2000 Sweep of the International Crime Victims Survey*. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy Research Communications 50.
- Catalano, S. (2004). *Criminal Victimization 2003*. Washington, DC: Bureau of Justice Statistics.
- Conklin, J. E. (2004). *Criminology* (8. udg.). Boston: Allyn and Bacon.
- Gibbons, D. C. (1992). *Society, Crime, And Criminal Behavior*. Sixth Edition. New Jersey: Prentice Hall.
- Glick, L. (2005). *Criminology*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Goudriaan, H. Lynch, J. P. and Nieuwbeerta, P. (2004). Reporting to the police in western nations: A theoretical analysis of the effects of social context. *Justice Quarterly*, 21, 933-970.
- Gunnlaugsson, H. og Galliher, J. F. (2000). *Wayward Icelanders: Punishment, Boundary Maintenance and the Creation of Crime*. Madison: University of Wisconsin Press.
- IMG Gallup. (2004, desember). Gallup International Association Voice of the People 2004. Fréttatilkynning send út þann 9. desember 2004 (Nyhedsanmeldelse udsendt den 9. desember 2004)
- IMG Gallup. (2005, mars). Háskóli Íslands nýtur mikils trausts (Íslands Universitet har mest tiltro). Þjóðarpúls. Hentet fra netsiden 01.03.2005 af <http://www.gallup.is/index.jsp>
- Karmen, A. ((1990). *Crime Victims: An Introduction to Victimology*. (2. Ed). Brooks/Cole.
- Margrét Lilja Guðmundsdóttir og Rannveig Þórisdóttir. (2001). *Afbrot og öryggi: Viðhorf íbúa um dæmis lögreglustjórans í Reykjavík (Brott og trygghedsfølelse:*

- Undersøgelse blandt beboere i Reykjavik*). Reykjavik: Politimesteren i Reykjavik og Byoplysningscentret.
- Olaussen, L.P. (2006). Politianmeldelse – handlingers alvorlighed og sosial afstand. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. 93 (3), 306-316.
- Reid, S.T. (2006). *Crime and Criminology* (11. udgave). Boston: McGraw Hill.
- Siegel, L.J. (2006). *Criminology. Theories, Patterns and Typologies* (9. udgave). Belmont: Thomson Wadsworth.
- Sigurðardóttir, Þ. og Ólafsdóttir, H. (1998). Vold i nærmiljø. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. Februar, 85, (1), 1-37.
- Skogan, W. G. (1984). Reporting crimes to the police: The status of world analysis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 21(2), 113-137.
- Soares, R. R. (2004). Development, crime and punishment: Accounting for the international differences in crime rates. *Journal Of Development Economics*, 73(1), 155-184.
- Van Dijk, Jan J.M. (2000). *Crime and Victim Surveys*. Hentet d. 20. 08. 2001 på <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/bcs1.html>.
- Van Kesteren, J. , Mayhew, P., Nieuwbeerta, P. (2000). *Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries*. Holland: Wetenenschappelijk Onderzoek – en Documentatiecentrum.

Addresser:

Helgi Gunnlaugsson
Det samfundsvidenskabelige fakultet
Íslands Universitet
IS-101 Reykjavík
Epost: helgigun@hi.is

Rannveig Þórisdóttir
Reykjavík Polis
Hverfisgata 113-115
101 Reykjavík
Epost: rannveig@lrh.is